కథా నిలయం
శ్రీకాకుళం

ఆమె - లోకం

ఉషాదేవి తన మేలి ముసుగు కొంచెం తొలగించి పల్లెపాలెం ప్రజలను పలకరించింది. ఆమె ఆ రక్త కపోలాల అరుణిమతో తూర్పుదిక్కున ఆకాశం రాగ రంజితమైంది. ఉత్తరాన రయ్యిన పరుగెత్తుకొస్తున్న కారుమబ్బులు, వినీలాకాశాన్ని అలుముకొంటున్న అరుణిమను - ముత్తైదువు నొసటి కుంకుమను చెరిపే కబంధుని కఠోర హస్తంలా కప్పి వేస్తున్నాయి! ఆకాశంలో ఏదో తెలియని వెలితి ద్యోతకమౌతూంది. ప్రపంచానికి వెలుగును ప్రసాదించే సూర్యభగవానుని, రాహువు తన చీకటి నీడల్ని పరచి, ఇంకొంచెం సేపట్లో మింగేయటానికి ఉద్యుక్తుడవుతున్నాడు.

ఊళ్ళో అన్నిటికంటే ఎత్తుగా వున్న భవనంపైనున్న గూటిలోంచి వో కపోతాల జంట లేచి, 'టపటప' రెక్కలు ఆడించుకొంటూ రివ్వున ఆకాశంలోకి లేచిపోయింది.

ఆ భవనంలో మొదటి అంతస్థులో దక్షిణపు గది ముందు మాధవయ్య ఆందోళనగా అటూ యిటూ పెద్ద

పెద్ద అంగలు వేసుకుంటూ తిరుగుతున్నాడు. ఆయన ముఖంలో ఏదో వూహించలేని భయ చిహ్నాలు, ఆనంద హాసరేఖలు వొకదానిపై వొకటి గజిబిజీగా అలుముకుంటున్నాయి.

గదిలోంచి మూలుగు వినిపిస్తోంది! ఎడంగా బల్ల మీద కూర్చున్న పురోహితుడు త్రిపురయ్యగారి కళ్ళలోకి మాధవయ్యగారు ఆదుర్దాగా చూశారు. పురోహితుడు చేతిలో పంచాంగాన్ని తెరచి చూచి, గోడమీద గడియారం వైపు వోసారి చూసి అన్నాడు—

“ఇప్పుడే సూర్యగ్రహణం పట్టింది! సూర్య భగవానుణ్ణి రాహువు మింగేశాడు!”

“ఇంకెంత సేపటికి ?” దీర్ఘనిశ్వాసం తీశాడు మాధవయ్య.

“ఇంకా ఏడు నిముషాలకు సూర్యభగవానుడు విముక్తుడవుతాడు!” అన్నాడు పంచాంగం మడిచి పక్కన పెట్టుకుంటూ పురోహితుడు.

“దీనివల్ల దోషం....” మాధవయ్య గొంతులో ఏదో అడ్డుపడింది.

“ఉంటే ఏం? దానికి తగ్గ శాంతి లేదూ?” అన్నాడు త్రిపురయ్య ధీమాగా.

మాధవయ్య భయం, రాహువు సూర్యుడ్ని మింగేసి తన కడుపులోనే పెట్టుకొని పారిపోతాడని

కాదు. భార్య శాంతమ్మ గర్భస్థ శిశువు ఏ ప్రమాదం లేకుండా వెలుగును చూస్తుందా అని!

నుదుటిమీద స్వేదబిందువుల్ని పై పంచతో అద్దుకుంటూ, పట్టు తప్పిపోతున్న కాళ్ళను నిలదొక్కుకుంటూ హృదయ స్పందనాన్ని అణుచుకుంటూ, గది ద్వారానికి దగ్గరగా వచ్చి నుంచున్నాడు.

పురిటింట్లోనుంచి 'గణగణ' వెండి పళ్లెం మోత వినపడింది.

'కేర్ కేర్' మని శిశు రోదనం!

మాధవయ్య హృదయం ఆనందపు వెల్లు వయింది. అతని హృదయాంతరాళాల్లో చెలరేగిన గిలిగింతలు, మాధవయ్య ముఖంలోకి కొత్త వెలుగులను తెచ్చాయి.

పురోహితుడు త్రిపురయ్య లేచి నుంచొని రెండు చేతులు పైకెత్తి నమస్కరించి మంత్రోచ్చారణ చేసి, మాధవయ్య వైపు తిరిగి అన్నాడు—"సూర్యభగవానుడికి విముక్తి కలిగింది!"

"అవును! విముక్తి కలిగింది. తన భార్యా, బిడ్డ, గండం గడిచి బయటపడ్డారు"-మనసులోనే అనుకున్నాడు మాధవయ్య.

పురిటిగది తలుపులు తెరచుకున్నై. వేడి గాలి, వాసనా బయటి కొచ్చినై.

మాధవయ్య మేనత్త బయటికొచ్చి అంది. "ఒరే! మాధవుడూ! కూతురు పుట్టిందిరా, కూతురు! బంగారు బొమ్మ!"

మాధవయ్య ఆనందంతో పరవశు డై నాడు. ముగ్గురు మొగపిల్లల తరువాత ఆడపిల్ల పుట్టింది.

"అత్తయ్యా!" అన్నాడు ఆనందంతో వణికే గొంతుతో. మాధవయ్య లోపల కెళ్ళి భార్య ముఖంలోకి చూశాడు. అలసివున్న ఆమె కళ్లలో, ముఖంలో ప్రశాంతత, పెదవులపై సిగ్గుతో కూడిన చిరునవ్వు తొణికిసలాడి నై.

భార్య పక్కలో వున్న పసిబిడ్డను మాధవయ్య ఆప్యాయంగా చూసుకొన్నాడు.

....

మాధవయ్య దంపతులు కూతురుకు ఇరవై ఒకటో రోజున ఉయ్యాల కట్టి, 'జానకి' అని పేరు పెట్టుకున్నారు.

జానకి బారసాల బ్రహ్మాండంగా జరిపించాడు మాధవయ్య. దాదాపు ఓ వెయ్యి రూపాయలు ఖర్చు చేశాడు

జానకికి జరగని ముద్దుముచ్చట లేదు. ఆమె అన్నలు కూడ ఆమెను ఎంతో ప్రేమగా చూసుకొనే వారు.

జానకి వయసుతో పాటు యింట్లో ఖర్చుకూడా పెరిగింది. ఊళ్ళోకి వచ్చిన ప్రతి మంచి గుడ్డా కొని ముందు కూతురికి కుట్టించేది శాంతమ్మ.

ఊళ్ళోకి రామశాస్త్రిగారొచ్చి సంస్కృతం బడి పెడితే మాధవయ్య జానక్కి సంస్కృతం చెప్పించాడు.

సంవత్సరం తిరక్కముందే సంగీతం మాస్టరు చలపతి వూళ్ళోకి వచ్చాడు. సంగీతం మాస్టర్ని ఇంటికి పిలిపించి జానక్కి సంగీతం చెప్పించింది తల్లి.

ఇలా జానక్కి ఏ చదువూ పూర్తిగా వంటపట్టక పోయినా శాంతమ్మకి కూతుర్ని వూళ్ళో ఆడపిల్ల లందరి కన్నా ముందు నిల్చోపెట్టిందన్న ఘనత దక్కింది.

....

చూస్తుండగానే యిట్టే కాలం దొర్లిపోయింది.

జానక్కి పద్దానుగో సంవత్సరం వచ్చింది. పచ్చటి శరీరచ్ఛాయ, కోల మొహం, వెలుగులు చిందే విశాల మైన కళ్ళూ, తుమ్మెద బారుల్లా నల్లని నొక్కుల జుత్తూ, పోసరేఖలను పొదివి పట్టుకున్నట్లుండే ఆ పెదవులూ, యవ్వనపు మిసమిసల్ని మెరిపించే ఆ చెక్కిళ్ళూ, వయ్యారాన్ని వలకపోసే ఆ నడకా....నిజంగా ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే జానకి ప్రబంధ నాయకిలా వుండేది.

మాధవయ్య కూతురు పెండ్లి ప్రయత్నాలు చెయ్యసాగాడు. మంచి సంబంధంకోసం గాలింపు మొదలు పెట్టాడు.

అప్పటికి మాధవయ్య తన పెద్దకొడుక్కూ, రెండో కొడుక్కూ పెళ్ళిళ్లు చేశాడు. పోతే మూడో కొడుకు ఇంకా పట్నంలో చదువుకుంటూనే వున్నాడు.

పెద్దకొడుకు సుబ్బారాయుడుకి ఇద్దరు పిల్లలు. రెండో కొడుకు రామదాసు పట్టి వెర్రివెంగళాయి. అయితే పెళ్ళాం మాత్రం గడుసు మనిషి.

మాధవయ్య పెద్దకొడుకుల పెళ్ళిళ్ళకూ, చిన్న కొడుకు చదువుకూ, కూతురు అచ్చట్లు ముచ్చట్లకు బాగా ఖర్చు చేశాడు. నిలవ డబ్బు అయిపోవటమే కాకుండా, పదెనిమిది ఎకరాల పొలం అమ్మటం కూడా జరిగింది. పోతే యిరవై ఎకరాల పొలం, ఆ యిల్లూ, కొద్దో గొప్పో అప్పూ మిగిలి వున్నాయి..

ఇంట్లో జానకి నగలకూ, గుడ్డలకూ వాటికి అయ్యే ఖర్చు చూసి కోడళ్లు సణగటం మొదలుపెట్టారు. కాని శాంతమ్మ యివి ఏమీ ఖాతరు చేసేది కాదు. కూతురు విషయంలో మాధవయ్యకు శాంతమ్మ ఎంత చెప్పితే అంత. ఒక్కగా నొక్క ఆడపిల్లాయె! అసలు కూతురు నడిస్తే కాళ్ళెక్కడ అరిగిపోతాయో అనుకొనేవాడు మాధవయ్య.

జానకి మాటకు ఆ యింట్లో ఎదురులేదు. ఆ పూట కేవి కావాలన్నా అప్పటికప్పుడు ఇంట్లోకి వచ్చి పడాల్సిందే.

"ఎంత పుంశేమాత్రం ఇంత గారాబమా?" అంటూ ఇరుగు పొరుగు అమ్మలక్కలు బుగ్గలు నొక్కుకునేవారు.

ఇంటి కోడళ్లు కాంతమ్మ కమలమ్మలు యిక సరే సరి!

"ఈ చోద్యం భూమ్మీద ఎక్కడా చూడలేదమ్మా!" అంటూ రోజుకు నాలుగుసార్లన్నా జానకిని చూసి మెటికలు విరుచుకొనేవారు.

ఆరోజు సాయంకాలం కనుచీకటి పడుతోంది. మాధవయ్య అప్పుడే వూరినించి వచ్చి, వసారాలో మంచం వాల్చుకుని కూర్చున్నాడు. భార్య కాంతమ్మ వుత్సాహంగా భర్తను సమీపించి అన్నది.

"ఏమండీ! ఏమయింది?"

"ఆఁ ఏమవౌతుంది? తలకు మించిన పని" అన్నాడు మాధవయ్య భార్యచేతి మంచినీళ్ళ గ్లాసు అందుకుంటూ.

"అంటే?"

"ఆఁ, అంత కట్నం మనం పోయలేం!"

మాధవయ్య గటగటా మంచినీళ్ళు తాగి, గ్లాసు కిందపెట్టి పై పంచతో ముఖం తుడుచుకున్నాడు.

"ఇంతకీ పిల్లాడ్ని చూశారా?"

"ఆఁ చూశాను. పిల్లాడికేం బాగానే వుంటాడు."

"బి.య్యే పాసయ్యా డటగా?"

"అవును. బి. ఏ. ఏం ఖర్మం. ఈ సంవత్సరంతో యమ్. ఏ. కూడా పూర్తవుతుందట!"

"అయితే ఇంకేం? సంశయిస్తారెందుకూ? అమ్మాయిని అతనికే యిద్దాం!"

మౌనంగా భార్య ముఖం చూశాడు మాధవయ్య.

"ఇదిగో! చూడండీ! వాళ్ళది జమీందారీ ఫాయా టగా? నిజమేనా?" ఇంతింత కళ్లు చేసుకొని అడిగింది శాంతమ్మ.

"అంతా నిజమేలే! కాని సెంటు భూమి లేదు. అతడి పేరున చదువుకు చేసిన కొద్దో గొప్పో అప్పుకూడ వుందని వినికిడి." అన్నాడు మాధవయ్య ఏదో ఆలోచిస్తూ.

"అంత చదువుకున్నాడు గదా? రేపు ఏ కలెక్టరో అయితే యీ అప్పూ గిప్పూ వో లెక్కా, జమ్మా! చూడండీ! ఇంకో సంగతి. వాళ్ళ బంధువుల్లో వో ముసలమ్మ పదెకరాలకు పైగా వున్న ఆస్తి యీ అబ్బాయికే యిస్తుందటగా?"

"ఇస్తుందటలే! కాని ఇప్పుడు పదివేల కట్నం మనం ఎక్కడ తెచ్చి యిస్తాం?"

"పదివేలే!" గుడ్లు తేలేసింది శాంతమ్మ.

"సరే! నీళ్లు తోడు!" అన్నాడు మాధవయ్య చొక్కా విప్పుతూ,

తలుపుచాటున నించొని తల్లీతండ్రి సంభాషణ విన్న జానకి మనస్సులో—ఎం. ఏ. చదివి కలెక్టరు కాబోయే మొగుడూ, పదివేల కట్నం గజిబిజిగా యుద్ధం చేశాయి.

మాధవయ్యకు అన్నం వడ్డించి శాంతమ్మ వంటింటి గుమ్మానికి ఆనుక్కూర్చుని సంభాషణ ప్రారంభించింది.

"ఏమండీ! ఏమంటారూ?" అన్నది.

"ఏమిటి అనేది?" అన్నాడు మాధవయ్య.

"నాకు ముమ్మాటికీ ఆ సంబంధం నచ్చింది"

"నచ్చటానికేం! నాకూ నచ్చింది. కాని పది వేలు ఎక్కడ తెచ్చి...."

"ఉన్నదాంట్లోనే ఏ పదిమంది ఆడపిల్ల లున్నారు గనకా? ఒక్కగానొక్క ఆడపిల్ల! అయినా మీదంతా ఛాదస్తం! రేపు ఏ కలెక్టరో కాబోయేవాడు పదివేలు కట్నమన్నా తీసుకోకుండా పెళ్లెట్లా చేసుకుంటాడేం?"

"అవును, ఆమాటా నిజమే" అనుకున్నాడు మాధవయ్య. "ఆరు నూరయినా నూరు ఆరయినా అమ్మాయిని ఆ అబ్బాయికి యివ్వాల్సిందే!" అంది శాంతమ్మ మొండిగా, భర్త కంచంలో మజ్జిగ పోస్తూ.

"సరే, నీ యిష్టం?" అన్నాడు మాధవయ్య.

"మనమ్మాయి అదృష్టవంతురాలు" అన్నది శాంతమ్మ.

పడమటింట్లోనుంచి ఆ మాటలు విన్న జానకి ఆనందంతో వుక్కిరిబిక్కిరి అయింది.

వంటిల్లు సర్దటానికి వచ్చిన పెద్దకోడలు "పదివేలే? పదివేలు కట్నమా?" అని గుండెలు బాదుకుంది. వెంటనే ఆ వార్త తోటికోడలు కమల చెవులో వూదింది.

ఆ రాత్రి కమల తన వెర్రిబాగుల భర్తకు నూరి పోసింది.

పెద్దకోడలు కాంతమ్మ ఆ వార్తయితే చెప్పింది కాని యింకేమీ అనలేకపోయింది. ఆవిడకు భర్తంటే చచ్చే భయం. పైగా సుబ్బారాయుడు తొణకని మనిషి. చెల్లెలంటే మహా యిష్టం.

మాధవయ్య ఐదెకరాల పొలం బేరం పెట్టాడు. ఇంట్లో కలకలం బైలుదేరింది. కోడళ్లలో అలజడి సాగింది. కొడుకులలో అశాంతి పొడచూపింది.

ఆ రాత్రి కాంతమ్మ అన్నం తినలేదు. పిల్లల్ని చావబాదింది. కాకిమీద పిల్లిమీద పెట్టి అత్తమామలను ఆడిపోసుకుంది.

రెండో కోడలు కమల తను తినలేదు సరికదా భర్తకూడా అన్నంపెట్టలేదు.

"నా పిల్లల నోట్లో మట్టికొడతాడు మీ నాయన!" కసిగా అన్నది కాంతమ్మ.

"నోర్ముయ్" అన్నాడు సుబ్బారాయుడు. అన్నాడే కాని అతని హృదయంలో కలిగిన అశాంతిని అణుచుకోలేకపోయాడు.

"మీ అయ్య నిన్ను సన్యాసిని చేస్తాడు!" అన్నది కమల భర్తతో.

రామదాసు బిత్తరపోయాడు.

"ధైర్యం వుంటే నీది నువ్వు పంచి యివ్వమని అడుగు!" మొగుడ్ని హెచ్చరించింది కమల.

"అడుగుతాలే" అన్నాడు రామదాసు.

జానకి పెళ్ళి నిశ్చయ మయింది. పొలం పైన అయింది. పొలం పోబోతున్న పెద్దకొడుకుని చూసి అన్నాడు తండ్రి.

"దస్తావేజుమీద సంతకం పెట్టాలి. మధ్యాన్నం రిజిష్టారాఫీసు దగ్గరకు రా" అని.

వినపడ్డా వినబడనట్టే సుబ్బారాయుడు అరక కట్టాడు.

"నీకేరా! చెప్పేది!" అన్నాడు తండ్రి.

"వస్తాలే!" సణిగాడు కొడుకు.

అన్నం తిని మహాలక్ష్మమ్మ చెట్టుకింద చీట్లపేక క్లబ్బుకు పోబోతున్న రామదాసుని చూసి అన్నాడు తండ్రి- "ఒరేయ్! నువ్వుకూడ మధ్యాన్నానికి అటురా!" అని.

"ఎందుకూ?" అన్నాడు రామదాసు, తిక్కశంకరయ్యలా ముఖం పెట్టి.

"ఎందు కేమిటిరా నీ మొహం! దస్తావేజుమీద సంతకం పెట్టాలి!" అన్నాడు తండ్రి.

"నేను పెట్టను. ముందు నాది నాకు పంచు!" అన్నాడు వల్లించిన పాఠం అప్పచెబుతున్నట్లు.

తండ్రి విస్తుపోయాడు! తెల్లబోయి అరకముందు అట్లాగే నిలబడిపోయాడు సుబ్బారాయుడు. కిటికీలో నుంచి చూస్తున్న కమల తన భర్త ప్రయోజకత్వానికి మురిసిపోయింది.

ఆ రోజే పట్నంనుంచి వచ్చిన మూడో కొడుకు సత్యం అరుగుమీద కూర్చొని జరుగుతున్నదంతా చూస్తు న్నాడు.

"ఏమిటన్నయ్యా పంచేది? నీకు మరీ మతి పోతూంది" అన్నాడు సత్యం.

"ఇల్లు ఇల్లూ దోచి పెడుతుంటే చూస్తూ కూర్చో మంటావేం? నీకు పెళ్ళామా బిడ్డలా?" అన్నాడు రామదాసు కోపంగా.

సత్యం వుద్రేకంతో లేచి నిల్చున్నాడు. తండ్రివంక చూస్తూ అన్నాడు "అయితే పంచు నాన్నా, జానక్కి కూడా ఒక భాగం. అదీ మాలాగనే పుట్టింది! ఆడ వాళ్ళకు ఆస్తిలో భాగం లేకపోవటం వల్లనే యీ కట్నాల........"

"వూరుకో చిన్నన్నయ్యా!" అంది వాకిట్లో నుంచొని చూస్తోన్న జానకి.

అంతా వొక్కసారి జానకివైపు చూశారు. చెల్లాయి ముఖం చూసేటప్పటికి రామదాసు మనసు వెన్నపూసలా కరిగిపోయింది.

"పవిట్రా అదీ!" అంటూ తల్లి వచ్చింది.

"ఏంలేదులే అమ్మా! ఆఫీసుదగ్గిరికేనా? వస్తాలే నాన్నా!" అంటూ రామదాసు గబగబ వెళ్ళిపోయాడు.

2

జానకి పెళ్లయింది.

మాధవయ్య కూతురు పెళ్ళి చాలా పెద్దెత్తునే చేశాడు. అల్లుడుకి పదివేలు కట్నం యిచ్చాడు. ఇంకా ఐదారు వేలదాకా పెళ్ళిఖర్చులు కయినై.

పెళ్ళికి వచ్చినవాళ్లు వెంకట్రావుని చూసి, అతని చదువూ వంశగౌరవం అంతా విని జానకి అదృష్టవంతురాలన్నారు.

"నా కూతురు కంటే అదృష్టవంతురా లెవ రున్నారు?" అనుకుంది శాంతమ్మ.

శాంతమ్మ కోడళ్లు జానకి అదృష్టాన్ని చూసి ఈర్ష్య పడ్డారు. అప్పగింతలనాడు శాంతమ్మ జానకిని వెంకట్రావు చేతులో పెట్టి గోడుగోడున పడ్చింది. మాధ వయ్య ఓ మూల కూర్చొని పైపంచతో కళ్ళద్దుకున్నాడు.

భర్త చేయి పుచ్చుకొని గడప దాటిపోతూ తల్లిని కావలించుకుని బావురుమని పడ్చింది. తండ్రి కాళ్లకు చుట్టుకొని కన్నీటితో తడిపివేసింది. కూతుర్ని లేవదీస్తున్న ఆ తండ్రి హృదయం తరుక్కుపోయింది.

మాధవయ్య అల్లుడి కళ్లలోకి దీనంగా చూశాడు. ఆ చూపులతో - 'నా బిడ్డ భారం నీదే. నా చిట్టితల్లిని ఎలా చూస్తావో?' అని ప్రార్థించాడు. జన్మలో మాధ వయ్య ఎవర్నీ అంత దీనంగా ప్రార్థించి వుండడేమో!

కంటి రెప్పలా కాపాడి పెంచిన తల్లినీ, తండ్రినీ, అన్నలనూ, పుట్టి పెరిగిన యింటినీ, వదిలివెళ్ళే బాధలో తను సాగించబోయే కొత్తజీవితం - సంసారం - భర్త మీద అల్లుకొన్న చిన్నచిన్న చిలిపి వూహాల ఆనందంలో మునిగి, జానకి ఏ కలెక్టరు పెళ్ళాన్నో అయినానే ఆనం దంతో అత్తవారింటికి వెళ్ళింది.

3

జానకి జీవితం భర్తతో మొదటి సంవత్సరం ఆనందంగా గడిచిపోయింది.

ఏ కలెక్టరో అవుతా డనుకొన్న భర్త విశాఖ పట్నంలో కాలేజీ లెక్చరర్ అయేసరికి జానక్కి కొంత నిస్పృహా కలిగిన మాట వాస్తవమే. కాని ఆ నిస్పృహా ఎంతో కాలం వుండలేదు.

చీకూ చింతా లేకుండా జానకి జీవితం విశాఖ పట్నంలో హాయిగా గడిచిపోతూంది. వెంకట్రావుకు ఆమె అంటే ఎంతో ప్రేమ, ఆమెతోడిదే లోకం.

ఇంట్లో పనిమనుషులూ, వంటమనిషీ వున్నారు. జానక్కి కాలు కదపాల్సిన అవసరం లేదు. సాయంకాలం షికారు. వారానికి రెండు రోజులు సినీమా, ఇంట్లో రేడియో.

అంతకంటే తనకు కావాల్సిందేమిటి? నిజంగానే తను అదృష్టవంతురాల ననుకుంది జానకి.

తల్లీ తండ్రీ అప్పుడప్పుడూ వచ్చి చూసి పోతూండే వాళ్ళు. కూతురి సంసారాన్ని చూసి సంతోషపడేవారు. జానక్కి ఇది తరుగు అన్నది లేకుండా గడిచిపోతూంది.

ఒక రోజు రాత్రి జానకి భర్త చెవిలో ఓ చిలిపి వార్త వూదింది.

వెంకట్రావుకి చక్కలిగింతలు పెట్టినట్లయింది. ఆనందపరవశత్వంతో జానకిని అమాంతం కౌగలించుకున్నాడు.

వెంకట్రావు తెల్లవారి మామకు వుత్తరంరాశాడు- జానక్కి మూడో నెల అని.

అనేక రకాల పండ్లు మిఠాయిలతో జానకి తల్లి విశాఖపట్నం వచ్చి వాలింది. రెండు నెలలు కూతురుకు తోడుగా అక్కడే వుంది.

ఆరోనెల రాకముందే జానకిని తల్లి పుట్టింటికి తీసుకొచ్చింది.

జానకి ప్రసవించింది. ఆడపిల్లను కన్నది.

వెంకట్రావు భార్యను, పిల్లను చూట్టానికొచ్చాడు. కూతుర్ని చూసి సంబరపడ్డాడు.

జానకి భర్త ముఖంలోకి దిగులుగా చూస్తూ అంది- "బాగా చిక్కిపోయారు. ఏం వంట్లో బాగుండటంలేదా? హోటలు భోజనం పడటం లేదా?" అని.

నవ్వేసి వూరుకున్నాడు వెంకట్రావు.

పుట్టింట్లో వున్న జానకికి భర్తనుగురించే దిగులు పెట్టుకుంది. మూడో నెల రాగానే బిడ్డ నెత్తుకొని విశాఖపట్నం వెళ్ళింది. తండ్రి కూడావచ్చి కూతుర్ని అల్లుడింట్లో దిగబెట్టి వెళ్ళిపోయాడు.

ఆరు నెలలు గడచిపోయినై.

జానకి కూతురు తప్పటడుగు లేస్తూ, పడుతూ లేస్తూ నించోటం మొదలుపెట్టింది.

వెంకట్రావు ఎప్పుడూ ఆ కూతుర్ని భుజంమీద నుంచి దించేవాడు కాదు. ఆ కూతురుమీదే అన్ని ఆశలు మమకారాలు పెట్టుకున్నట్లుండేవాడు.

"మా పార్వతిని బాగా చదివించి డాక్టరమ్మను చేస్తాను" అంటూ కూతుర్ని చాతీపైన దొర్లించుకునేవాడు.

ఇది వింటున్న జానకి ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుకుంటూ మురిసిపోయేది.

వెంకట్రావు ఆరోగ్యం క్షీణించటం మొదలు పెట్టింది. చిక్కి శల్యమై పోతున్నాడు. అప్పుడప్పుడు రాత్రిళ్ళు కళ్లుకళ్లున దగ్గుకూడా వస్తోంది.

"ఏమండీ! అలా చూస్తూ ఊరుకుంటే ఎలా? ఎవరికైనా మంచి డాక్టరుకు చూపించకూడదూ?" అన్నది భర్తతో జానకమ్మ.

వెంకట్రావును పరీక్షచేసి డాక్టరు ఎక్స్-రే తీయాలన్నాడు: "ఇప్పటికే చాలా ఆలస్యం అయింది. వ్యాధి చాలా ముదిరిపోయింది. ఆరు నెల్లపాటు విశ్రాంతి తీసుకోవాలి."

ఆదుర్దాగా వెంకట్రావు డాక్టరు కళ్ళల్లోకి చూశాడు. డాక్టరు క్షయవ్యాధి అని నిర్ధారణ చేసి చెప్పాడు.

జానకి కాళ్లకింద భూమి కదలుతున్న ట్లయింది. భర్తను కౌగలించుకొని భోరున పడ్చింది. వెంకట్రావు కుమిలికుమిలి ఏడ్చాడు.

జానకి తండ్రికి వుత్తరం రాసింది.

"మీ అల్లుడికి.........ఏం రాయమంటారు. చేతుల్లు వణుకుతున్నాయి నాన్నా!! అమ్మను తీసుకొని వో సారి రండి;"

మూడో రోజుకల్లా మాధవయ్య భార్యతో సహా విశాఖపట్నం వచ్చాడు ఆదుర్దాగా.

అల్లుడు వ్యాధి విషయం విని మాధవయ్య స్తంభించి పోయాడు. శాంతమ్మ కూతుర్ని కావలించుకొని పెద్ద పెట్టున పడ్చింది.

అప్పటికే వెంకట్రావు తరఫు బలగమంతా వచ్చి దిగారు. జానకి పెద్దన్న సుబ్బారాయుడు వచ్చి చెల్లెల్ని పలకరించి వెళ్ళాడు.

చిన్నన్న సత్యం అంటే జానకికి అమిత ప్రేమ. సత్యమూ జానకంటే అలానే వుండేవాడు. అతనికి వుత్తరం రాయాలంటే అతని జాడే తెలియదు. చదువు మానేసి రాజకీయాల్లో తిరుగుతున్నాడని తెలిసింది.

వెంకట్రావుకు జబ్బు చేసిం తర్వాత మూడు నెలల్లో మందులకూ, మాకులకూ, డాక్టర్లకూ, ఇంట్లో

వచ్చి పోయేవాళ్ళకూ ఎంత ఖర్చు అయిందో చెప్పడానికి వీల్లేదు.

శాంతమ్మ తన పెద్ద గొలుసును అమ్మి రహస్యంగా అల్లుడుచేతి కిచ్చింది.

వెంకట్రావుని గాలి మార్పుకు మదనపల్లి తీసుకు వెళ్ళమన్నారు డాక్టర్లు.

"తొందరలో మదనపల్లి వెళ్ళితే మంచిదికాదండీ?" అన్నది జానకి భర్తతో.

"మంచిదే. కాని డబ్బేది? చాలా కావాలి!" అన్నాడు వెంకట్రావు.

ఆ మాటే జానకి తల్లితో అన్నది.

శాంతమ్మ భర్తను కదిలించింది.

మాధవయ్య ఆ సాయంకాలమే యింటికి ప్రయాణమై పోయాడు.

4

"ఏరా!" అన్నాడు మాధవయ్య.

"నాదగ్గ రెక్కడుంది?" అన్నాడు పెద్దకొడుకు సుబ్బారాయుడు.

"నా కొచ్చేదాన్లోనే" మాధవయ్య కోపంగా అన్నాడు.

"నీ కొచ్చేది యిదివరకే అమ్ముకున్నావుగా!" అన్నాడు రెండో కొడుకు రామదాసు.

"అంతేనా?" నిర్ఘాంతపోయాడు తండ్రి. తన కొడుకులు తన కెదురు తిరిగారు!

"అయితే! ఆ తూర్పు పొలం ఎకరం బాతిక అమ్ముకో. మిగతాది ఎవరిది వారికి తెగతెంపులు చేయి" అన్నాడు పెద్దకొడుకు.

మాధవయ్య కొడుకులకు భాగాలు పంచాడు. తన భాగంగా మాధవయ్య వో యకరం బాతిక మాగాణి మాత్రం తీసుకున్నాడు.

పొలం అమ్మి డబ్బు తీసుకెళ్ళి కూతురు చేతిలో పోశాడు మాధవయ్య.

వెంకట్రావు మదనపల్లి ప్రయాణ మయాడు. జానకీ, మాధవయ్య, శాంతమ్మలు వెంకట్రావును శాని టోరియంలో చేర్చి యింటికి బయలుదేరారు.

జానకి చంకలోని పసిపాప "నాన్నా" అంటూ చేతులు చాపింది.

కూతుర్ని చేతుల్లోకి తీసుకొని జలజలా అశ్రువులు రాల్చాడు వెంకట్రావు.

"నా చిట్టితల్లీ! నిన్ను డాక్టరు చేయాలనుకున్నా నమ్మా!" అన్నాడు.

జానకి వలవలా ఏడ్చింది. "ముందు మీరు బాగా నయం చేసుకోండి! తరువాత అమ్మాయిని డాక్టరు చేద్దురుగాని" అన్నది జానకి.

జానకి భర్తను వదిలి వచ్చేప్పుడు దారిపొడుగునా కమిలి కుమిలి ఏడ్చింది. జానకి కూతురితో పుట్టింటికి చేరింది.

మాధవయ్య కుటుంబ పరిస్థితులు మారాయి. జానక్కి ఆ యింట్లో యిదివరకున్న స్థానం యిప్పుడు లేదు. ఆ మాటకొస్తే మాధవయ్యకే లేదు.

ఇంట్లో పెత్తనం పెద్ద కోడలు కాంతమ్మదే. సుబ్బారాయుడు పళ్ళ బిగువుమీద భార్యను అదుపులో పెట్టే రోజులు పోయినై.

అల్లుడి కివ్వగా మిగిలిన డబ్బుతో మాధవయ్య సంసారాన్ని లాక్కొస్తున్నాడు.

జానకి భర్త ఆరోగ్యం నయమవుతుందనే కొండంత ఆశ పెట్టుకొని కాలం దొర్లించుకొస్తూంది. తొందర్లో నయమయి వస్తాడు, మళ్ళీ వుద్యోగంలో ప్రవేశిస్తే హాయిగా విశాఖపట్నంలో వుండచ్చు. కూతురికి చదువు కొనే యీడొచ్చేసరికి వాళ్ళ నాన్న ఆరోగ్యం పూర్తిగా బాగుపడుతుంది. ఆయనే కూతుర్ని చదివించుకుంటాడు.

నిత్యం యిలాంటి ఆలోచనలతోనే కాలం గడుపుతుంది జానకి.

సంవత్సరం న్నర గడిచింది. కష్టాలు చెప్పి రావు. వచ్చాక వాటికి అంతూ పంతూ వుండవు.

మదనపల్లి నుండి టెలిగ్రాం వచ్చింది!

జానకి జీవనజ్యోతి ఆరిపోయింది! నొసటి కుంకుమ రాలిపోయింది! ఆమె ఐదోతనం మంటగలసింది!!

వెంకట్రావు మరణవార్త విన్న జానకి మొదలు నరికిన తరువులాగ పడిపోయింది! పెనవేసుకున్న వృక్షాన్నుండి విడదీసిన లతలాగ జానకి ప్రాణం రెపరెపలాడింది.

"అయ్యో! పాపం! జానకి!!" అన్నది లోకం.

జానకి తల్లిదండ్రుల దుఃఖానికి అంతులేదు. మాతృహృదయంలోని రంపపు కోతను ఎన్ని కన్నీళ్ళయినా తెలియ చెప్పలేవు.

వెంకట్రావు బంధు బలగం, జ్ఞాతులు అతని ఆత్మను గురించి ఆలోచించారు. బతికుండగా ఒక్కళ్ళూ సహాయం చేసిన పాపాన పోలేదు. తల్లిదండ్రులు చిన్నప్పుడే దూరమైనారు.

వెంకట్రావుకు ఆస్తి యిస్తానన్న ముసలమ్మ యింకా బాయిలా బ్రతికే వుంది. వెంకట్రావు కర్మకు ఖర్చు తనే పెట్టుకుంటానంది. బతికుండగా ఒక్క దమ్మిడీ యివ్వలేదు. ముసల్ది తొందరపడి ఆస్తి యివ్వనందుకు తనను తనే మెచ్చుకుంది. అప్పుడే తనకు నీళ్లు వదలటానికి అర్హుడైన ఒక వారసునకు ఆశ పెట్టింది.

వెంకట్రావు పెదనాన్న మాధవయ్యకు కబురు పెట్టాడు "కర్మ వెంకట్రావు సొంత వూరులో జరుగుతుం"దని.

కూతుర్ని తీసుకొని మాధవయ్యా దంపతులు బయలుదేరారు.

మెల్లగా ఒక్కొక్కళ్ళే బంధువులు, జ్ఞాతులు అంతా చేరుకున్నారు.

కర్మ పది రోజులూ, శాస్త్రోక్తంగా జరిపించాడు వెంకట్రావు పెదనాన్న.

పదోరోజు! అదే జానకి ఐదోతనానికి ఆఖరు రోజు- గులాబివన్నె చీరెకట్టి జానకిని సావిట్లో కూర్చోపెట్టారు. నొసటిమీద 'కానీ' అంత కుంకుమ బొట్టు, చేతినిండా గాజులు,నున్నటి పచ్చటి మెడలో మెరుస్తున్న మాంగల్యం- ఆరిపోబోయే - ఆమె ఐదవతనం, ఆజ్యం పోసిన అగ్నిలా మెరుస్తోంది!

అలసిపోయిన ఆమె ముఖం ఏదో చెప్పనలవి కాని శాంతి విషాదచ్ఛాయలను ప్రసరిస్తూంది.

శాంతమ్మ కూతుర్ని వళ్ళో కూర్చోపెట్టుకుని గోడుగోడున ఏడుస్తోంది. జానకి చెక్కిళ్లపైన అశ్రువులు ధారాపాతంగా ప్రవహిస్తున్నాయి.

పొద్దున్నుంచి ముత్తైదువులంతా ఒక్కొక్కళ్ళే వచ్చి చూసి పోతున్నారు. ఒక్కొక్కమ్మా వచ్చినప్పు డల్లా సావిట్లోనుంచి పెద్ద పెట్టున శోకాలు హాల్లో కూర్చున్న మగవాళ్లకు వినవస్తున్నాయి.

"ఆ వచ్చే ఆడవాళ్లంతా ఒకేసారి వస్తే పోలా?" అనుకున్నాడు వో ముసలాయన, దుమ్ముపట్టిన లంక పుగాకు చుట్ట కాలక అవస్థపడుతూ.

చీకటి పడుతోంది.

"అమ్మా చీకటి పడుతోందే!" అంటూ జానకి తల్లి వడిలో తలదూర్చి ఆక్రోశించింది.

రాత్రి తొమ్మిదిగంట లవుతుంది. చూడవలసిన బంధువులంతా ఆఖరి ముత్తయిదువు చూపును అందుకున్నారు.

ఇంకా కొన్ని గంటల్లో-జానకి మాంగల్యం మట్టిగలుస్తుంది. నొసటి కుంకుమ చెరుగుతుంది. గాజులు ఫళ్లున నేల రాల్తాయి. వన్నెచిన్నెల పువ్వుల చీరెలు దూరమౌతాయి. తుమ్మెద బారుల్లా వుండే ఆ నొక్కుల జుట్టులో యిక పూలు పెట్టుకొనే యోగ్యత లేదు.

ఎక్కడినుంచో జానకి చిన్న అన్న సత్యం ఒక స్నేహితునితో కలిసి అప్పుడే వచ్చాడు.

చిన్న అన్నయ్యను చూసి జానకి భోరున ఏడ్చింది. సత్యం మనస్సు కకావికలయింది. చెల్లెలి దురవస్థ చూసి ముఖానికి చేతులు అడ్డంపెట్టుకొని వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాడు.

రాత్రి పదిగంట లవుతోంది. పెద్దలంతా మధ్య హాల్లో మౌనంగా కూర్చున్నారు.

"ఏమిటోయ్ సత్యం! అంత చిన్న వయసులో వున్న ఆ అమ్మాయికి యీ ప్రారబ్దం? యీ తతంగ

మంతా ఏమిటి?" అన్నాడు సత్యం స్నేహితుడు రామారావు.

పెద్ద లంతా విస్తుపోయి, కనురెప్పలు ఎత్తివేసి రామారావు కేసి చూశారు.

"అనాదినుంచీ వస్తున్న ఆచారం నాయనా! శాస్త్రాన్ని ధిక్కరించగలమా?" అన్నాడు వయో వృద్ధుడు, సనాతన ధర్మపరాయణుడూ అయిన శివయ్య గారు.

"కాలం మారింది తాతగారూ! పోయినవాళ్ల చిహ్నంగా బతికి వున్న వాళ్లకి నరకాన్ని శాసించే మత సిద్ధాంతాల్ని ఎదిరించకపోతే ఎట్లా తాతగారూ?"

అంతా నిశ్శబ్దంగా వాళ్ళ వాదన వింటున్నారు. "అదికాదు నాయనా! స్త్రీకి ఐదోతనం భర్తవల్ల సంక్ర మించేదే కదూ? ఆ భర్త పోయాక యింకా ఐదోతనం వుండా లనటంలో అర్థం లేదు. ఆ భర్తతోపాటే అదీ పోవద్దూ? ఏమంటావు?" అన్నారు శివయ్యగారు.

"ఇంకా నయం భార్యకూడా పోవాలన్నారు గాదు! కొంతకాలం క్రిందట అదీ వుందనుకోండి! ఏదీ యిప్పు డలా జరుగుతోందా? మీ వాదన ప్రకారం చూసినా స్త్రీకి వివాహంద్వారా వచ్చింది ఆ ఒక్క మాంగల్యాన్ని ధరించే హక్కే గదూ? పసుపూ, కుంకుమ, పువ్వులూ ధరించే హక్కు స్త్రీకి పుట్టుకవల్ల వచ్చింది కాదా?"

శివయ్య తాతగారికి కోపం వచ్చింది.

"మీ నాస్తికులతో వాదించి ప్రయోజనం లేదు" అన్నారు తాతగారు.

నవ్వి వూరుకున్నాడు రామారావు.

సత్యం వీధి అరుగుమీద కూర్చున్న పెద్ద అన్నయ్య దగ్గరకు పోయి అన్నాడు: "ఏమిటన్నయ్యా! నాన్నకు తెలియకపోతే నీకు తెలియదా? ఏమిటీ తతంగ మంతాను? అసలు అమ్మాయిని యిక్కడ కెందుకు తీసుకొచ్చారు?"

"నాకేం తెలుసురా? పెద్దవాడు అయనే చూసు కున్నాడు అంతాను" పైపంచ దులుపుకుంటూ అన్నాడు సుబ్బారాయుడు.

తెల్లవారు ఝాము. నాలుగు గంట లవుతుంది. కారుమబ్బుల్లోనుంచి నక్షత్రాలు తొంగి చూస్తున్నాయి. దూరంగా కుక్కల ఏడ్పు వినిపిస్తుంది.

హృదయాన్ని చిల్లులు పొడిచే రోదన ఒక్కసారిగా వినిపించింది. స్త్రీ హృదయాన్ని బ్రద్దలు చేసుకుంటూ వస్తున్న ఆ రోదనలో - స్త్రీ తన సౌందర్యాన్ని కాంతిని శాశ్వతంగా దూరమౌతున్నప్పుడు పొందే దుఃఖం, బాధా యిమిడివున్నాయి! ఆ స్త్రీ రోదన వింటే లక్షలాది మానవులు ఎదురు తిరుగుతారు. బహుశా అందుకే ఆ తంతు రాత్రిపూట జరుగుతుందేమో?

జానకిని బండి ఎక్కించి వూరిబయటి చెఱువు దగ్గరకు తీసుకెళ్ళారు.

....

కర్మకాండ అంతా అయాక జానకిని తీసికొని మాధవయ్యా దంపతులు సొంత వూరు వచ్చారు.

ఒకప్పుడు శ్రీలక్ష్మిలా యిల్లంతా కలయతిరిగిన జానకి విధవై, మల్లుపంచ కట్టుకొని యింట్లో మూల కూర్చుంది. శాంతమ్మ కూతుర్ని గురించిన దిగులుతో మంచ మెక్కింది.

పాపం! మాధవయ్యా, జానకమ్మలకు కష్టాలు కొండమీదనుంచి దొర్లే రాళ్ళలా ఆరంభమయినాయి.

5

భూమి గిరగిరా తిరుగుతోనే వుంది. భూమిమీద కాలాని నిలవాలని జానకమ్మ ప్రతి క్షణం ప్రయత్నం చేస్తూనే వుంది.

పది సంవత్సరాలు జరిగాయి. అవే అదృష్టవంతు లకు వేగంగా గడచిపోయినై. జానకమ్మ ఆ పది సంవత్స రాలూ బరువు నెత్తుకున్న చీమ నడక సాగించింది.

జానకమ్మ కూతురు పన్నెండేళ్ల దయింది. శాంతమ్మ కాలగర్భంలో కలసిపోయింది. మాధవయ్యా సరిగా నాడే కూతురి కష్టాల్ని చూసే బాధనుండి విముక్తు డయ్యాడు.

తలమునక నీళ్ళలో యీత రాని బతుకయింది జానకమ్మది. తండ్రి ఎంత నికృష్ట పరిస్థితిలో చనిపోయాడో వూహించే ధైర్యంకూడా ఆమెకు లేదు.

వదెన కాంతమ్మ సూటీపోటీ మాటలకు జానకమ్మ హృదయం తూట్లు పడిపోయింది. పొట్ట గడవటానికి చేసే పనికి కాళ్ళూ చేతులూ కాయలు కాచినయి.

సావిట్లో ఒక గదివార తడికలు కట్టుకొని కూతురితో కాలక్షేపం చేస్తూంది జానకమ్మ. సావిట్లో వుంటూ తన జీవితాన్ని తల్చుకొని అనుకొనేది - తనే యిలా అనుకుంటే చిన్నమ్మ ఎలా కష్టపడిందో?

పిండి విసురుతూ సక్కుబాయి కష్టం ముందు తనెంత? అత్మమ్మకంటే తనెక్కువ కష్టపడుతోందా? ఏవేవో పిచ్చిపిచ్చి వూహాలు జానకమ్మ మెదడులో కదిలేవి.

కూతురు పార్వతి చదువు థర్డ్‌ఫారంతో అంతమయింది. అంతవరకూ కూతురు చదువుకు డబ్బు పంపిస్తోన్న సత్యం అన్నయ్య జైల్లో పడ్డాడు. వాడి ఆస్తినంతా ముందే అమ్ముకొన్నాడు.

పెద్దన్నయ్య సుబ్బారాయుడి దగ్గరకు పోయి అడిగింది జానకమ్మ "అన్నయ్యా యీ సంవత్సరం పిల్ల చదువు....?"

మధ్యలో అందుకుంది కాంతమ్మ. "ఆఁ యింకేం చదువుల్లే! నెత్తిమీదకు పన్నెండేళ్లు వస్తేను."

"అదికాదు వదినా, స్కూలు ఫైనల్ దాకా అన్నా చెప్పిస్తే దాని కాళ్ళమీద అది నిలబడి దాని బతుకు అది బతక్కలిగితే చాలు."

"యింకా నయం! వూళ్లు ఏలిస్తానన్నావు కాదు? అన్నట్టు మీ ఆయన బతికుండగా డాక్టరు చదివిస్తాననే వాడటగా?"

జానకమ్మ హృదయం బల్లెంతో గుచ్చి ఎత్తిన ట్లయింది. కాంతమ్మ యిలా హేళన చేయడం ఇది మొదటిసారి గాదు.

"అన్నయ్యా!" అన్నది జానకమ్మ.

అన్నయ్య పలకడు వులకడు! సుబ్బారాయుడు లోని 'అన్నయ్య' చచ్చిపోయి చాలా రోజు లయిందన్న సంగతి జానకమ్మకు తెలియదు. ఆ సుబ్బారాయుడిలోని వ్యక్తిత్వం పెళ్ళాం ధాటికి తాళలేక ఏనాడో అంతరించి పోయింది.

"ఇంకేం చదువమ్మా పెళ్ళీడుకొస్తేను? ఎవర్నో నాన్ని చూసి ముడేస్తే విరగడై పోతుంది! మీరైనా చెప్పకూడ దండీ? మీ అమ్మాయికి తెలియకపోతే!" భర్తమీద వొక విసురు విసరింది కాంతమ్మ.

సుబ్బారాయుడు పైపంచ దులుపుకొని భుజాన వేసుకొని బయట కెళ్ళాడు.

'అప్పుడే పార్వతికి పెళ్లా?' మథన పడింది జానకమ్మ.

"అవును! పెళ్ళీడు కొచ్చిందిగా?" అంది లోకం. జానకమ్మ యిలా మథనపడుతూండగానే మూడు సంవత్సరాలు గడచిపోయినై.

ఇప్పుడు పార్వతికి పదిహేనో సంవత్సరం వచ్చింది. పెద్దమనిషయి ఇంట్లో కూర్చుంది. పిల్లకూడ ఏపుగా పెరిగింది.

కూతుర్ని పెద్ద చదువులు చదివించి ఏ డాక్టర్నో చేయాలనుకున్న వెంకట్రావూ జానకమ్మల కోర్కెలు మట్టిగలిసి పోయాయి. చదువు థర్డ్‌ఫారంతో అంత మయింది. జానకి కలలు కళ్ళముందే కరిగిపోయినయ్. ఒక్క జానకమ్మ రెక్కల కష్టంమీద రెండు పొట్టలు గడపటమే పెద్ద సమస్య అయిపోయింది. దానికి తోడు పార్వతి పెళ్ళి సమస్య జానకి గొంతుక్కు గాలంలా తగులుకుంది.

ఒక రోజు సాయంకాలం సుబ్బారాయుడుతో "అన్నయ్యా! పార్వతికి ఏదైనా పెళ్ళి సంబంధం వుంటే చూడు" అన్నది జానకమ్మ.

"సరే! చూద్దాం" అన్నాడు సుబ్బారాయుడు.

"ఇంకేం అయితే! ఆ భద్రయ్యకిచ్చి చేయరాదూ?" అంది సుబ్బారాయుడు పెళ్ళాం నాలుగో పిల్లాడ్ని చంక నేసుకొని వచ్చి.

"అదేమిటి వదినా! అట్లా అంటావు? ఆ ముసలాడికి ఎలా యివ్వమంటావు? చూస్తూ చూస్తూ నా బిడ్డ గొంతు కోయ్యమంటావా?" అన్నది జానకమ్మ వణికిపోతున్న కంఠంతో.

"నీదంతా మరీ విడ్డూరమమ్మా! ముసలాడంటావేం? యింకా నలభై నిండినయ్యో లేదో? అంత అస్థిపరుడు నీ పిల్ల నడిగాడంటే అంతా నీ అదృష్టమనుకో! కూటికీ, గుడ్డకీ దిగుల్లేకుండా జరిగిపోతుంది. నీకూ పది కాలాలపాటు నీడ దొరుకుతుంది."

ఆఖరి మాటలు జానకమ్మ ఆత్మాభిమానం మీద దెబ్బతీసినయ్. కోపంగా అన్నది: "వదినా! నీకెందుకమ్మా అంత చులకన?"

"మాశాలా? మాశారా? అందుకే మంచికి పోతే చెడు ఎదురవుతుందట. నీ మంచికి చెబితే అంత కోపమెందుకమ్మా? అవునులే! నీకు గడప గడపా ఎక్కి పూడిగం చేసే రాతుంటే నా మాట లెందుకు చెవి కెక్కుతాయి.

"ఇక చాల్లే వదినా!" అంటూ జానకమ్మ గుడ్ల నీరు గుడ్ల నింపుకొని తిరిగెళ్ళింది.

అన్నయ్య వులకడు, పలకడు. బెల్లం కొట్టిన రాయిలా గోడ కానుకొని అలాగే కూర్చున్నాడు.

ఇంకో సంవత్సరం గడిచిపోయింది.

పార్వతికి పదహారేళ్లు వచ్చినై. జానకమ్మ హృదయంలో అశాంతి, దిగులు గూడు కట్టుకుంటున్నాయి.

"కూతురు పెళ్ళి ఎప్పుడు చేస్తావు?"

"ఇంకా ఎంతకాల ముంచుతావమ్మా?"

"దమ్మిడీ ఇవ్వటం చేతగాని వాళ్ళకు ఇంద్రుడూ, చంద్రుడూ ఎక్కడ్నుండి వస్తాడమ్మా?" "బుద్ధులు భూము లేలుతుంటే రాతలు గాడిదలు కాస్తున్నాయట!" "లక్షణంగా భద్రయ్య కిచ్చి సుఖపడకా!" యిలా వొకటే కాకిగోల.

లోకం చేసే ఈ కాకిగోల అహర్నిశలు జానకమ్మ చెవుల్లో గింగురుమంటూనే వుంది.

"ఏం అన్నయ్యా! పార్వతి పెళ్ళిమాట?" అన్నయ్య నడిగింది జానకమ్మ.

"ఎక్కడొస్తారమ్మా! ఆ భద్రయ్య కిస్తేనే బాగుంటుందనుకుంటాను."

"అన్నయ్యా—"

ఎవరిమీదనో ఏదో తెలియని కసి జానకమ్మ అంతరాళంలో పెరుగుతూ వచ్చింది. దానికి కట్టలు తెగిపోయినయ్. తను యిక అంతపనీ చేస్తుంది!

జానకమ్మకు చిన్నన్నయ్య జ్ఞాపకం రాగానే దుఃఖం పొర్లుకు వచ్చింది.

“ఎవర్ని వుద్ధరించటానికని యీ దేశ సేవ? నీ మేనకోడలూ, చెల్లెలూ యింత అన్యాయం అయిపోతుంటేను!” అనుకుంది జానకమ్మ.

జానకమ్మ పైటచెంగుతో కళ్లు తుడుచుకొని భద్రయ్యగారింటికి కబురుచేసింది.

భద్రయ్య తరలివచ్చి పార్వతిని పెళ్లి చేసుకున్నాడు.

పెళ్లి జరుగుతున్నంతసేపూ జానకమ్మ వో కంట నీరు కారుస్తూనే వుంది, కూతురుకు పట్టిన దుర్దశనూ, భర్తనూ తల్చుకొని.

తనూ, ఆయనా కలసి పార్వతినిగురించి ఎన్ని కలలు కన్నారు? ఎన్ని ఊహాసౌధాలు నిర్మించుకున్నారు? కుళ్ళి కుళ్ళి ఏడ్చింది జానకమ్మ.

“వూరుకో జానకమ్మా యిష్టమయి యిచ్చుకున్నారు, అంతా అయినాక ఏడవటం దేనికి? అల్లుడు కూతురు పదికాలాలపాటు బాగుండాలనుకోక!” జానకమ్మను ఓదార్చింది యిద్దరు ఆడపిల్లల తల్లి వొకావిడ.

ఆరునెలలు గడిచిపోయినై. చీకటినీ వెలుతుర్నీ మేస్తూ కాలం గడిచిపోతోంది.

పార్వతి కాపరానికి వెళ్ళింది. కూతుర్ని కనిపెట్టుకొని జానకమ్మ అల్లుడింట్లోనే వుంది.

అల్లుడింట్లో జానకమ్మకు అనుకున్న దానికంటే హాయిగా కాలం గడిచిపోతూంది.

మళ్ళీ ఇన్నాళ్ళకు కాళ్లకు భూమిమీద పట్టుచిక్కినట్లయింది. చేతికింత ఆసరా దొరికినట్లుంది.

వేళ కింత తిండీ, కట్టుకోవటానికి రెండు జతల పంచెలూ దొరుకుతున్నయ్. అంతకంటే తనకేం కావాలి? భద్రయ్యా పాతిక ఎకరాలదాకా వున్న ఆసామి, పెద్ద లోగిలీ వుంది. సొంత వ్యవసాయం చేయించుకుంటూ వుంటాడు. లావుపాటి పొట్టా అదీ; మనిషి వికారంగా ఉంటాడని చెప్పాలి. మొదటిభార్య కొడుకు సూర్యనారాయణకు ఇరవయి సంవత్సరాలుంటాయి. పట్నంలో బి. ఏ. చదువుతున్నాడు.

వేసవికాలం సెలవలకు వచ్చి రెండు నెల్లు వుండి వెళ్ళాడు. పార్వతంటే ఆదరం, కలుపుగోలుతనం చూపేవాడు.

వంటింట్లో పెత్తనమంతా జానకమ్మదే. ఇప్పుడు జానకమ్మ చేసేపని వంట మినహాయింకేమీ లేదు.

ఇప్పుడిప్పుడు అల్లుడికి అన్నం తనే వడ్డిస్తుంది. అల్లుడూ కలుపుగోలుతనంగానే మాట్లాడుతున్నాడు. తను బిడియం లేకుండానే భద్రయ్యతో మాట్లాడుతోంది.

అత్తగారిదగ్గర భద్రయ్యా బాగా చనువు తీసుకున్నాడు.

అప్పుడప్పుడూ భద్రయ్యా ప్రవర్తనకు జానకమ్మ మనస్సు చివుక్కుమనేది. అయినా అల్లుడేగా, ఒకమాట

అనతగడా అనుకొనేది, తను ఎలా అయితే ఏం? కూతుర్ని సరిగా చూస్తే చాలు. తనకు అంతకంటే యింకేం కావాలి?

రాత్రిపూట అన్నంవడ్డిస్తుంటే భద్రయ్య ఆమెకళ్ళలోకి అదో రకంగా చూసేవాడు. తిన్న అన్నమంతా ఏమయేదో తనవైపు ఆకలిగా చూశేవాడు. ఆ అసహ్యమైన చూపులకు ఆమెకు వంటిమీద తేళ్లు పాకినట్లుండేవి.

మనిషి తరహా యింతేనేమోనని సర్ది చెప్పుకొనేది. ఏమైనా అల్లుడు. తన కూతురు సౌఖ్యంకంటే తనకు కావాల్సిందేముంది?

ఒకరోజురాత్రి - వంటింట్లో అల్లుడు తిన్న అన్నం పళ్ళెం జానకమ్మ వంగి తీస్తోంది. పైటచెంగు ఎవరో గట్టిగా గుంజారు. జానకమ్మ తత్తరపోయి వెనక్కు తిరిగి చూసింది. భద్రయ్య!

జానకమ్మ వళ్లు జలదరించింది! 'ఛీ' అంటూ తొక తొక్కిన తాచులా లేచింది. రోషంతో రక్తం కుతకుత లాడింది. భద్రయ్యనుచూసి గోడకానించివున్న పీటను తీసి రెండు చేతుల్తోను పట్టుకుంది. ఒక్క క్షణం తటపటాయించి ఎత్తి కిందవున్న పళ్ళెంమీదకు విసిరింది.

'ఖంగ్', మని పళ్లెం మోగింది.

ఖంగారుగా భద్రయ్య బైటికి పరుగెత్తాడు. భద్రయ్య పార్వతి మొగుడు కాకపోతే ఆపీట ముఖానికే విసిరికొట్టి వుండేది.

తెల్లారి జానకమ్మ గుడ్డలు సర్దుకుని ప్రయాణమైంది, "ఇప్పుడెక్కడికమ్మా నీ ప్రయాణం? అసలు ఎందుకే వెళ్ళటం?" అన్నది పార్వతి.

"కాదులేమ్మా! వెళతాను!" కళ్ళవెంట నీరుతిరిగినయ్ జానక్కి.

"అసలు సంగతేమిటే అమ్మా?" అన్నది పార్వతి ఆదుర్దాగా.

జానకమ్మకొచ్చే కష్టం ఒకరికి చెప్పేదా? అందులోనూ కూతురికి ఏమని చెబుతుంది?

"అమ్మా నీవెళితే నేనూ వస్తాను. నువ్వు లేకపోతే ఒక్క క్షణం ఇక్కడుండను. పెంకిగా జాలిగా అన్నది పార్వతి.

గుడ్డలమూట లోపల పెట్టింది జానకమ్మ. తన కూతురు కాపురం బాగుంటే చాలు. తను ఎన్ని బాధ లయినా సహిస్తుంది.

జానకమ్మకు అల్లుడింట్లో యమలోకపు తెరలు లేచినయ్!

"నా సొమ్ము తినేసరికి నీకూ్కడా ఒళ్లు బలిసిందే" అన్నాడు భద్రయ్య కుక్కను కాలితో తన్నుతూ, జానకమ్మను వోరగా చూసి.

కుక్కమీద పిల్లిమీద పెట్టి ఎత్తిపొడుపు మాటలు జానకమ్మను ఏరోజూ అంటూనే వున్నాడు. ఆమె అన్నీ భరించి తలవంచుకొని తిరుగుతూనే వుంది.

ఒకరోజు పట్టి పుణ్యానికి పార్వతిని కొట్టాడు భద్రయ్య. ఆకోపం అంతా తనమీదనే అని జానకమ్మకూ తెలుసు. అయినా ఏం చేయగలదు?

జానకమ్మ పని అడకత్తెరలోని పోకచెక్కలా అయింది. ఒకవైపు కూతురి సంసారం, మరోవైపు తన శీలం.

పార్వతికి మొగుడంటే ఇష్టమో అయిష్టమో ఏదీ ఉన్నట్లు తోచదు. డబ్బు దొరికినంతవరకూ చీరలు కొనడం. చెత్తరకం పుస్తకాలన్నీ కొని చదవటం మినహా యితర ప్రపంచంతో సంబంధం వున్నట్లే కన్పించదు.

సెప్టెంబరు సెలవలకు సూర్యనారాయణ ఇంటికి వచ్చాడు. అతడొచ్చాక జానకమ్మకు కొంత మనశ్శాంతి కలిగినట్లయింది. భద్రయ్య పోరు తగ్గింది. కొడుకువచ్చిన దగ్గర్నుంచీ యిన్ని మెతుకులు నోట్లో వేసుకొని పొలం పోయి రాత్రికిగాని యింటికి వచ్చేవాడు కాడు. సూర్య నారాయణ తనంటే ఎంతో గౌరవం చూపుతాడు.

కాని ఒకరోజున—

ఓరవాకిలిగా వేసియున్న తలుపు తోసుకొని జానకమ్మ కూతురు గదిలోకి చూసింది.

జానకమ్మ తన కళ్ళను తానే నమ్మలేకపోయింది! కాళ్ళకింద భూమి కదలిపోయింది!! తనేం చూస్తోంది?

సూర్యనారాయణ—

గిర్రున వెనక్కు తిరిగింది. కాళ్లు తేలిపోతున్నాయి. తనకు మతి చలించిపోతోంది. పార్వతి తన కూతురు, ఇంత పాపానికి వొడికడుతుందా? ఛండాలుడు! సూర్యనారాయణ! ఛీ వాళ్ళ వంశమే యింతా? అయితే తన కన్న కూతురు పార్వతి—

జానకమ్మ శరీరం దహించుకపోతూంది.

"పార్వతీ!" ఆడపులిలా గాండ్రించింది జానకమ్మ.

"అమ్మా, వస్తున్నా!" పార్వతి పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చింది.

"ఛీ పాపిష్టిదానా! నా కడుపున చెడపుట్టావు?" పార్వతి చెంపమీద ఛెళ్లున కొట్టింది తల్లి.

"యీ నీచపుబ్రతుకు బ్రతక్కపోతేనేం?" పార్వతి నిశ్చేష్టురాలై నిల్చుంది.

"ఛీ, నీముఖం చూపించకు! నీవు నా కూతురువి కావు. నీకు నేను తల్లినీ కాను!" జానకమ్మ రయిన వెళ్లిపోయింది.

సావిట్లో మంచం వాల్చుకుని కూర్చుని ముఖానికి చేతు లడ్డం పెట్టుకొని కుమిలి కుమిలి ఏడ్చింది.

పార్వతికి కళ్లు మసకలు కమ్మిపోయినయ్. ఆమె శరీరం ఆమెకే బరువుగా తోచింది. గది తలుపులు బిగించుకొని మంచంమీద పడుకొని వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది. శరీరం కంపించిపోతోంది. తనమీద తనకే అసహ్యాం కలిగింది.

"ఛీ! ఆ పాడు బ్రతుకు బ్రతక్కపోతేనేం?" తన తల్లేనా ఆమాట అన్నది? అష్టకష్టాలు పడి తనను పెంచి పెద్దదాన్ని చేసిన అమ్మేనా అలా అనటం? తనకోసం తన జీవితమంతా యీ యింట్లో వూడిగం చేయటానికి సిద్ధ పడిన తల్లేనా? పార్వతికి అభిమానం రోషం పెనవేసు కొచ్చాయి. గుండె రాయిచేసుకుంది.

"ఛీ యీ నీచపు బ్రతుకు బ్రతక్కపోతేనేం!" ఎవరో చెవుల్లో అరుస్తున్నట్టుగా వుంది!

ఆ రాత్రి జానకమ్మకు నిద్రపట్టలేదు. బుర్ర పగిలి పోయే ఆలోచనలు.

పార్వతిని ఎందుకు కొట్టింది? తను ఎందుకింత తొందర పడింది? చిన్నతనం, ఏదో తెలియక చేసింది. పార్వతిని ముస లాడికిచ్చి పెళ్ళి చేయటం తన తప్పు కాదా? కోపంతో ఏమేమో అన్నది. తన చిట్టితల్లి ఎంత బాధపడిందో? తను బుజ్జగించి చెబితే పార్వతి వినేదికాదా? తన చేతుల్తో పార్వతిని ముసలాడికిచ్చి గొంతుకోసింది. తను యింత తిండి దొరుకుందని పార్వతిని అన్యాయం చేసిందా? తన భర్త పార్వతినిగురించి ఎన్ని కలలు కన్నాడు? కుళ్ళి కుళ్ళి ఏడ్చింది జానకి.

పార్వతమ్మని గురించిన బాధతో జానకమ్మ నిద్ర లోకి జారిపోయింది. రాత్రంతా పీడకలలు!

తెల్లవారుతోంది. పని మనిషి ఏడుపూ, జనం అరుపులూ గోలగా వినపడుతున్నాయి! జానకమ్మ త్రుళ్ళి పడి లేచింది.

పార్వతి శవాన్ని అప్పుడే బావిలోనుంచి తీస్తున్నారు! జానకమ్మ గుండె బాదుకుంటూ పోయి బావి ఒడ్డున పడుకోపెట్టిన పార్వతి శవంమీద వాలిపోయింది.

సూర్యుడస్తమించబోతున్నాడు. కబురు విని సుబ్బారాయుడు, కాంతమ్మ, రామదాసూ వచ్చారు. భద్రయ్య తరఫు బంధువులుకూడ వచ్చారు.

పార్వతి పాడెపై ముత్తైదువులు పసుపు కుంకం చల్లారు. కూతురి శవంమీదపడి జానకమ్మ గోడు గోడున ఏడ్చింది. ఆమె ముఖానికీ శరీరానికీ పార్వతిపైన చల్లిన పసుపూ కుంకుమా అలుముకున్నాయి.

చీకటి పడింది.

భద్రయ్య యింట్లో యిప్పుడు పార్వతికూడా లేదు. రాత్రి పన్నెండు గంటలవుతోంది. కారుమబ్బులు కమ్ముకున్నాయి. జల్లుగా చినుకులు పడుతున్నాయి. జానకమ్మను ఓదార్చటానికి కూర్చున్న వాళ్ళంతా నిద్రపోతున్నారు.

జానకమ్మ మెల్లగా లేచి నిల్చుంది. వూరికి వుత్తరాన శ్మశానం దగ్గరకు వెళ్ళింది. పార్వతి చితి గన గన మండుతోంది! మంటలు మెల్లగా ఆరి మసి అవుతోంది.

దూరంగా నుంచొని కళ్ళార్పకుండా చూసింది జానకమ్మ.

తన ఆశాజ్యోతి పార్వతి కాలి నుసి అయిపోతున్నది. ఇంక యీ లోకంలో తనకు పనేమిటి? ఎక్కడికి పోతుంది? అల్లుడింటికా? అన్నయ్య యింటికా?

ఇక తన బ్రతుక్కు అర్థం ఏమిటి? ఇంకా జానక్కి ముప్ఫయి మూడేళ్లు నిండలేదు; జీవితంలో మూడోవంతు జరగలేదు. కాని మూడు జన్మల బాధలనుభవించింది. మూడు తరాల కష్టాలు పంచుకొంది.

ఆ చీకట్లో ఆరిపోతున్న పార్వతి చితిని చూస్తూ జానకి అలా ఎంతసేపు ఆ స్మశాన వాటికలో నుంచుందో?